

Część IV. Obfity połów

Przemiana więzi

Pozostali uczniowie przyłynęli łódką, ciągnąc za sobą sieć z rybami [...] Poszedł Szymon Piotr i wyciągnął na brzeg sieć pełną wielkich ryb w liczbie stu pięćdziesięciu trzech. A pomimo tak wielkiej ilości sieć nie rozerwała się (J 21, 8. 11).

109. Sieć zarzucona na słowo Zmartwychwstałego przyniosła obfity połów. Wszyscy współpracują w wyciąganiu sieci; Piotr ma szczególną rolę. W Ewangelii połów jest działaniem wykonywanym wspólnie: każdy ma ściśle określone zadanie, inne, lecz skoordynowane z pozostałymi. Taki jest Kościół synodalny, złożony z więzi, które jednoczą w komunii, oraz przestrzeni na różnorodność każdego narodu i każdej kultury. W czasach, gdy zmienia się charakter miejsc, w których Kościół jest zakorzeniony i pielgrzymuje, trzeba na nowo pielęgnować wymianę darów i splot relacji, które nas jednoczą, wspierane posługą biskupów w komunii między sobą i z Biskupem Rzymu.

Zakorzenienie i pielgrzymi

110. Głoszenie Ewangelii, budząc wiarę w sercach mężczyzn i kobiet, prowadzi do ustanowienia Kościoła w konkretnym miejscu. Kościoła nie można zrozumieć bez zakorzenienia w określonym obszarze, w przestrzeni i czasie, gdzie kształtuje się wspólne doświadczenie spotkania z Bogiem, który zbawia. Lokalny wymiar Kościoła zachowuje bogatą różnorodność wyrażania wiary zakorzenionej w konkretnych warunkach kulturowych i historycznych, a komunია Kościołów ukazuje wspólnotę wiernych w jedynym Kościele. Nawrócenie synodalne zaprasza zatem każdego do poszerzenia przestrzeni swojego serca, pierwszego „miejsc”, w którym rozbrzmiewają wszystkie nasze relacje, zakorzenione w osobistej relacji każdej osoby z Chrystusem Jezusem i Jego Kościołem. Jest to źródło i warunek każdej reformy więzi przynależności i środowisk kościelnych w kluczu synodalnym. Działanie duszpasterskie nie może ograniczać się do troski o relacje między ludźmi, którzy już czują się zżyci ze sobą, lecz powinno sprzyjać spotkaniu z każdym mężczyzną i każdą kobietą.

111. Doświadczenie zakorzenienia musi uwzględniać głębokie zmiany społeczno-kulturowe, które wpływają na postrzeganie miejsca. Pojęcie miejsca nie może być już rozumiane w kategoriach czysto geograficznych i przestrzennych, ale w naszych czasach przywołuje przynależność do sieci relacji i kultury, której korzenie są bardziej dynamiczne i elastyczne jak nigdy dotąd. Urbanizacja jest jednym z głównych czynników tej zmiany. Obecnie, po raz pierwszy w dziejach ludzkości, większość światowej populacji żyje w środowisku miejskim. Duże miasta to często ludzkie aglomeracje bez historii i tożsamości, w których ludzie żyją jak na wyspach. Tradycyjne więzi terytorialne zmieniają znaczenie, a granice parafii i diecezji stają się mniej wyraźne. Kościół jest wezwany do życia w tych warunkach, odbudowując życie wspólnotowe, nadając oblicze anonimowej rzeczywistości, splatając więzi braterskie. W tym celu, oprócz wzmocnienia struktur, które są nadal odpowiednie, potrzebna jest kreatywność misyjna, aby odkrywać nowe sposoby duszpasterstwa i wyznaczać konkretne sposoby jego sprawowania. Pozostaje jednak prawdą, że obszary

wiejskie, wśród których są prawdziwe peryferia, nie powinny być zaniedbywane i wymagają szczególnej uwagi duszpasterskiej, podobnie jak miejsca marginalizacji i wykluczenia.

112. Nasze czasy cechuje również zwiększona mobilność ludzi, motywowana różnymi przyczynami. Uchodźcy i migranci często tworzą prężne społeczności, także pod względem praktyk religijnych, co sprawia, że miejsce, w którym się osiedlają, staje się wielokulturowe. Niektórzy z nich utrzymują ścisłe więzi z krajami pochodzenia, głównie dzięki mediom cyfrowym, i doświadczają trudności w tworzeniu więzi w nowym kraju; inni pozostają bez zakorzenienia. Również mieszkańcy miejsc przyjmujących imigrantów stają przed wyzwaniem związanym z przyjęciem przybyszów. Wszyscy oni doświadczają wpływu, jaki niesie spotkanie z różnorodnością geograficzną, kulturową i językową oraz są wezwani do budowania społeczności międzykulturowych. Nie należy zapominać o wpływie zjawisk migracyjnych na życie Kościołów. Znamienna w tym względzie jest sytuacja niektórych katolickich Kościołów wschodnich, ze względu na rosnącą liczbę wiernych w diasporze; konieczne jest nowe podejście, aby zachować więzi z macierzystym Kościołem i jednocześnie tworzyć nowe, z poszanowaniem różnych korzeni duchowych i kulturowych.

113. Rozwój kultury cyfrowej, szczególnie widoczny wśród młodych, głęboko zmienia postrzeganie przestrzeni i czasu, wpływając na codzienne czynności, komunikację i relacje międzyludzkie, w tym także na wiarę. Możliwości oferowane przez sieć przekształcają relacje, więzi i granice. Chociaż dziś jesteśmy bardziej połączeni niż kiedykolwiek, często doświadczamy samotności i wykluczenia. Co więcej, media społecznościowe mogą być wykorzystywane przez podmioty o interesach ekonomicznych i politycznych, które manipulują ludźmi, rozpowszechniają ideologie i wywołują agresywne polaryzacje. Ta rzeczywistość zastaje nas nieprzygotowanych i wymaga decyzji przeznaczenia zasobów, aby środowisko cyfrowe stało się proroczym miejscem głoszenia i misji. Kościoły lokalne powinny zachęcać, wspierać i towarzyszyć osobom zaangażowanym w misję w środowisku cyfrowym. Także chrześcijańskie wspólnoty i grupy cyfrowe, zwłaszcza młodzieżowe, są wezwane do refleksji nad sposobem tworzenia więzi przynależności, promowania spotkania i dialogu, oferowania formacji rówieśniczej, rozwijając synodalny sposób bycia Kościołem. Sieć połączeń stwarza nowe możliwości lepszego przeżywania synodalnego wymiaru Kościoła.

114. Te zmiany społeczne i kulturowe wymagają od Kościoła ponownego przemyślenia znaczenia jego „lokalnego” wymiaru i poddania pod dyskusję form organizacyjnych, aby lepiej służyć misji. Uznając wartość zakorzenienia w konkretnych kontekstach geograficznych i kulturowych, konieczne jest, aby zrozumieć „miejsce” jako rzeczywistość historyczną, w której kształtuje się ludzkie doświadczenie. To właśnie tam, w sieci relacji tam nawiązywanych, Kościół jest wezwany do wyrażania swojej sakramentalności (por. LG 1) i wypełniania swojej misji.

115. Związek między miejscem i przestrzenią prowadzi również do refleksji nad Kościołem jako „domem”. Kiedy nie jest rozumiany jako zamknięta, niedostępna przestrzeń, której należy bronić za wszelką cenę, obraz domu przywołuje możliwości przyjęcia, gościnności i włączenia. Świat stworzony sam w sobie jest wspólnym domem, w którym członkowie jednej rodziny ludzkiej żyją ze wszystkimi innymi stworzeniami. Naszym zadaniem, wspieranym przez Ducha Świętego, jest sprawić, by Kościół był postrzegany jako

gościnny dom, sakrament spotkania i zbawienia, szkoła komunii dla wszystkich synów i córek Bożych. Kościół jest także Ludem Bożym pielgrzymującym z Chrystusem, w którym każdy jest wezwany do bycia pielgrzymem nadziei. Tradycyjna praktyka pielgrzymowania jest tego znakiem. Pobożność ludowa jest jednym z miejsc misyjnego Kościoła synodalnego.

116. Kościół lokalny, rozumiany jako diecezja lub eparchia, jest podstawowym miejscem, w którym najpełniej objawia się komunია ochrzczonych w Chrystusie. W nim wspólnota gromadzi się na sprawowaniu Eucharystii pod przewodnictwem biskupa. Każdy Kościół lokalny ma swoją strukturę, a jednocześnie pozostaje w relacji z innymi Kościołami lokalnymi.

117. Jedną z głównych struktur Kościoła lokalnego, przekazaną przez historię, jest parafia. Wspólnota parafialna, która spotyka się na sprawowaniu Eucharystii, jest uprzywilejowanym miejscem wzajemnych odniesień, przyjmowania, rozeznawania i misji. Zmiany w postrzeganiu i sposobie życia w odniesieniu do terytorium wymagają ponownego przemyślenia tych konfiguracji. To, co cechuje parafię, to propozycja wspólnoty o charakterze nieelekcyjnym. Gromadzi osoby z różnych pokoleń, zawodów, pochodzenia geograficznego, klas społecznych i warunków życiowych. Aby odpowiedzieć na nowe wymagania misji, jest ona wezwana do otwarcia się na nowe formy działania duszpasterskiego, które uwzględniają mobilność ludzi oraz „terytorium egzystencjalne”, w którym toczy się ich życie. Promując w szczególności sposób inicjacji chrześcijańskiej oraz oferując towarzyszenie i formację, parafia będzie w stanie wspierać ludzi na różnych etapach życia w wypełnianiu ich misji w świecie. W ten sposób stanie się bardziej widoczne, że parafia nie jest skupiona na sobie, ale na misji i jest powołana do wspierania zaangażowania tak wielu ludzi, którzy na różne sposoby żyją i dają świadectwo swojej wiary w pracy zawodowej oraz w działalności społecznej, kulturalnej i politycznej. W wielu regionach świata małe wspólnoty chrześcijańskie lub podstawowe wspólnoty kościelne są środowiskiem, gdzie mogą rozwijać się intensywne relacje bliskości i wzajemności, dając sposobność konkretnego przeżywania synodalności.

118. Uznajemy, że instytuty życia konsekrowanego, stowarzyszenia życia apostołskiego, a także zrzeszenia, ruchy i nowe wspólnoty mają zdolność zakorzeniania się na danym terytorium, a jednocześnie łączenia różnych miejsc i środowisk, nawet na poziomie krajowym lub międzynarodowym. Często to właśnie ich działania, wraz z działaniami wielu osób indywidualnych i grup nieformalnych, niosą Ewangelię do najróżniejszych miejsc: szpitali, więzień, domów opieki dla osób starszych, ośrodków dla migrantów, nieletnich, zmarginalizowanych i ofiar przemocy; do miejsc edukacji i kształcenia, szkół i uniwersytetów, gdzie spotykają się młodzi ludzie i rodziny; miejsc kultury, polityki i zrównoważonego rozwoju ludzkiego, gdzie kształtują się nowe formy życia wspólnego. Z wdzięcznością patrzymy również na klasztory – miejsca skupienia i rozeznania, prorocstwa „spoza”, które dotyczy całego Kościoła i wskazuje kierunek jego drogi. Szczególną odpowiedzialnością biskupa diecezjalnego lub eparchialnego jest ożywanie tej różnorodności oraz troska o więzi jedności. Instytuty i stowarzyszenia są powołane do działania w synergii z Kościołem lokalnym, uczestnicząc w dynamizmie synodalności.

119. Docenienie roli „pośrednich” miejsc między Kościołem lokalnym a Kościołem powszechnym – takich jak prowincja kościelna i grupy Kościołów na poziomie krajowym lub

kontynentalnym – może sprzyjać bardziej znaczącej obecności Kościoła we współczesnym świecie. Wzmoczona migracja i dzisiejsze wzajemne powiązania sprawiają, że granice między Kościołami są płynne i często wymagają umiejętności patrzenia i działania na „rozległym terytorium społeczno-kulturowym”, na którym, z wyłączeniem jakiegokolwiek formy „fałszywego partykularyzmu”, życie chrześcijańskie będzie „dostosowane do specyficznego charakteru każdej kultury” (AG 22).

Wymiana darów

120. W różnych miejscach uczniowie Jezusa podążają razem w różnorodności charyzmatów i posług oraz wzajemnej wymianie darów między Kościołami, co jest skutecznym znakiem miłości i miłosierdzia Boga w Chrystusie. To On – tchnieniem Ducha Świętego – towarzyszy, wspiera i kieruje drogą ludzkości do Królestwa. Wymiana darów obejmuje wszystkie wymiary życia Kościoła. Kościół, ustanowiony w Chrystusie jako Lud Boży, ze wszystkich narodów ziemi, tworzy dynamiczną komunie Kościołów lokalnych, ich grup oraz Kościołów *sui iuris* w ramach jednego i katolickiego Kościoła. Wypełnia on swoją misję, wspierając i przyjmując „uzdolnienia i wartości oraz obyczaje narodów, a przyjmując, oczyszcza je, umacnia i uwzniośla” (LG 13). Zachętę apostoła Piotra – „jako dobrzy szafarze różnorodnej łaski Bożej służcie sobie nawzajem takim darem, jaki każdy otrzymał” (1 P 4, 10) – można z pewnością odnieść do każdego Kościoła lokalnego. Wzorcowym przykładem inspirującym do wzajemnej wymiany darów, o którą dziś szczególnie należy troszczyć się w zmiennych i nagłych okolicznościach historycznych, jest relacja między Kościołami tradycji łacińskiej a katolickimi Kościołami wschodnimi. Nową przestrzenią pełną nadziei na realizację tej wymiany darów, dążenia do dobra wspólnego i skoordynowania działań na rzecz istotnych kwestii społecznych o globalnym znaczeniu są rozległe regiony geograficzne o charakterze ponadnarodowym i międzykulturowym, takie jak Amazonia, Dorzecze Konga czy Basen Morza Śródziemnego.

121. Kościół, na poziomie lokalnym i w swojej katolickiej jedności, jawi się jako sieć relacji, poprzez którą przepływa i rozszerza się proroctwo kultury spotkania, sprawiedliwości społecznej, włączania grup zmarginalizowanych, braterstwa między narodami oraz troski o wspólny dom. Konkretna realizacja tego proroctwa wymaga, aby dobra każdego Kościoła były dzielone w duchu solidarności, bez paternalizmu i opiekuńczości, z poszanowaniem różnych tożsamości i promocją zdrowych relacji wzajemności. Konieczne jest także – tam, gdzie potrzeba – podjęcie leczenia ran przeszłości i wejście na drogi pojednania. Wymiana darów i dzielenie się zasobami między Kościołami lokalnymi na różnych obszarach sprzyja jedności Kościoła, tworząc więzi między zaangażowanymi wspólnotami chrześcijańskimi. Konieczne jest skupienie się na warunkach, które należy zapewnić, aby prezbiterzy, którzy pomagają w Kościołach ubogich w duchownych, nie byli jedynie funkcjonalnym wsparciem, lecz także wartością służącą wzrostowi Kościoła, zarówno tego, który ich wysyła, jak i tego, który ich przyjmuje. Podobnie należy zadbać, aby pomoc finansowa nie przerodziła się w opiekuńczość, ale wspierała ewangeliczną solidarność i była zarządzana w przejrzysty i wiarygodny sposób.

122. Wymiana darów ma również kluczowe znaczenie w drodze do pełnej i widzialnej jedności między wszystkimi Kościołami i wspólnotami chrześcijańskimi oraz stanowi skuteczny znak tej jedności w wierze i miłości Chrystusa, która wspiera wiarygodność

i oddziaływanie misji chrześcijańskiej (por. J 17, 21). Św. Jan Paweł II odniósł tę myśl do dialogu ekumenicznego: „Dialog nie jest tylko wymianą myśli, ale zawsze w jakiś sposób «wymianą darów»” (UUS 28). Dążenie do wcielania jedynej Ewangelii w wielości kontekstów kulturowych, okoliczności historycznych i wyzwań społecznych sprawiło, że różne tradycje chrześcijańskie, wsłuchując się w Słowo Boże i głos Ducha Świętego, na przestrzeni wieków wydały obfite owoce świętości, miłości, duchowości, teologii i solidarności na poziomie społecznym i kulturowym. Nadszedł czas, by z wdzięcznością wobec Pana, docenić te drogocenne skarby, czyniąc to z wielkodusznością, szczerością, bez uprzedzeń, z wzajemną otwartością, dzieląc się nimi nawzajem, bez domniemania, że są one naszą wyłączną własnością. Również przykład świętych i świadków wiary innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich jest darem, który możemy przyjąć, włączając ich wspomnienie do naszego kalendarza liturgicznego, zwłaszcza wspomnienie męczenników.

123. *Dokument o braterstwie ludzi na rzecz pokoju na świecie i wspólnego współlistnienia*, podpisany przez Papieża Franciszka i Wielkiego Imama Al-Azharu Ahmeda Al-Tayyeba w Abu Zabi 4 lutego 2019 roku, deklaruje wolę „przyjęcia kultury dialogu jako drogi, wspólnej współpracy w postępowaniu, wzajemnej wiedzy jako metody i kryterium”. Nie jest to nierealne pragnienie ani aspekt opcjonalny drogi Ludu Bożego w historii współczesnej. Na tej drodze Kościół synodalny zobowiązuje się nią podążać wszędzie tam, gdzie żyje, z wierzącymi innych religii i z osobami o innych przekonaniach. Dzieli się z nimi bezinteresownie radością Ewangelii i z wdzięcznością przyjmuje dary, aby razem budować – jako bracia i siostry – sprawiedliwość, braterstwo, pokój i dialog międzyreligijny, w duchu wzajemnej wymiany i pomocy (por. GS 40). W niektórych regionach małe wspólnoty sąsiedzkie, w których ludzie spotykają się niezależnie od przynależności religijnej, stanowią sprzyjające środowisko dla potrójnego dialogu: życia, działania i modlitwy.

Więzi jedności: konferencje biskupów i zgromadzenia kościelne

124. Horyzont komunii w wymianie darów stanowi inspirujące kryterium relacji między Kościołami. Łączy ona troskę o więzi, które tworzą jedność całego Kościoła, z uznaniem i docenieniem specyfiki wynikających z kontekstu, w którym funkcjonuje każdy Kościół lokalny, wraz z jego historią i tradycją. Przyjęcie stylu synodalnego umożliwia Kościołom poruszanie się w różnym tempie. Różnice można postrzegać jako wyraz uzasadnionej różnorodności oraz jako okazję do wymiany darów i wzajemnego ubogacania. Ten wspólny horyzont wymaga rozeznawania, zidentyfikowania i promowania konkretnych struktur i praktyk, aby być synodalnym Kościołem w misji.

125. Kolegialność biskupów znajduje swój wyraz i realizację w konferencjach biskupów, które wspierają komunie między Kościołami i mogą skuteczniej odpowiadać na potrzeby duszpasterskie. Konferencje te są fundamentalnym narzędziem budowania więzi, dzielenia się doświadczeniami i dobrymi praktykami między Kościołami oraz dostosowywania życia chrześcijańskiego i wyrazu wiary do różnych kultur. Odgrywają również ważną rolę w rozwoju synodalności, przy zaangażowaniu całego Ludu Bożego. Na podstawie przebytego procesu synodalnego proponuje się:

- a) zebranie owoców refleksji nad teologicznym i prawnym statusem konferencji biskupów;
- b) określenie zakresu kompetencji doktrynalnych i dyscyplinarnych konferencji biskupów. Bez naruszenia władzy biskupa w Kościele jemu powierzonym ani bez narażania jedności i katolickości Kościoła, kolegialne wykonywanie tych kompetencji może sprzyjać autentycznemu nauczaniu jednej wiary w sposób odpowiedni i dostosowany do różnych kontekstów kulturowych, poprzez określenie odpowiednich form wyrazu liturgicznego, katechetycznego, dyscyplinarnego, duszpasterskiego, teologicznego i duchowego (por. AG 22);
- c) przeprowadzenie ewaluacji doświadczeń związanych z faktycznym funkcjonowaniem konferencji biskupów oraz relacji między episkopatami a Stolicą Apostolską, w celu określenia konkretnych reform, które należy wdrożyć. Wizyty *ad limina Apostolorum* mogą stać się dogodną okazją do takiej ewaluacji;
- d) doprowadzenie do tego, że wszystkie diecezje będą częścią prowincji kościelnej i konferencji biskupów (por. CD 40);
- e) dookreślenie wiążącego charakteru decyzji podjętych przez konferencję biskupów w stosunku do każdej diecezji, której biskup brał udział w tych decyzjach.

126. W procesie synodalnym na początku 2023 roku odbyło się siedem kontynentalnych zgromadzeń kościelnych. Stanowiły one istotną nowość i dziedzictwo, które należy docenić jako skuteczny sposób realizacji nauczania soborowego na temat wartości „każdego dużego terytorium społeczno-kulturowego” w poszukiwaniu „głębszego dostosowania na całym obszarze życia chrześcijańskiego” (AG 22). Potrzeba lepszego doprecyzowania ich statusu teologicznego i kanonicznego, jak również statusu kontynentalnych grup konferencji biskupów, aby wykorzystać ich potencjał dla dalszego rozwoju Kościoła synodalnego. Do przewodniczących kontynentalnych grup konferencji biskupów w szczególności należy zachęcanie i wspieranie kontynuacji tego doświadczenia.

127. W zgromadzeniach kościelnych (regionalnych, krajowych, kontynentalnych) członkowie, wyrażający i odzwierciedlający różnorodność Ludu Bożego (w tym także biskupów), uczestniczą w rozeznawaniu, które pozwala biskupom kolegialnie podejmować decyzje, wynikające z powierzonego im urzędu. To doświadczenie ukazuje, w jaki sposób synodalność pozwala na konkretne powiązanie zaangażowania wszystkich (świętego Ludu Bożego) z posługą niektórych (kolegium biskupów) w procesie podejmowania decyzji dotyczących misji Kościoła. Proponuje się, aby rozeznawanie obejmowało, w formach dostosowanych do różnorodności kontekstów, przestrzenie słuchania i dialogu z innymi chrześcijanami, przedstawicielami innych religii, instytucjami publicznymi, organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i społeczeństwem jako całością.

128. Z powodu szczególnych sytuacji społecznych i politycznych, niektóre konferencje biskupów mają trudności z uczestnictwem w zgromadzeniach kontynentalnych lub ponadnarodowych organach kościelnych. Stolica Apostolska dołoży starań, aby je wspierać, promując dialog i wzajemne zaufanie z władzami państwowymi, tak aby zapewnić im

możliwość nawiązywania relacji z innymi konferencjami biskupów w perspektywie wymiany darów.

129. Realizacja „zbawiennej «decentralizacji»” (EG 16) i efektywnej inkulturacji wiary, wymaga nie tylko uznania roli konferencji biskupów, lecz także ponownej ewaluacji instytucji synodów partykularnych, zarówno prowincjalnych, jak i plenarnych. Ich okresowe zwoływanie było przez znaczną część historii Kościoła obowiązkiem i jest przewidziane przez obowiązujące prawo w obrządku łacińskim (por. KPK kan. 439-446). Synody takie powinny być zwoływane regularnie. Procedura zatwierdzania wniosków soborów partykularnych przez Stolicę Apostolską (*recognitio*) powinna zostać zreformowana, aby zachęcać do ich terminowej publikacji. Można to osiągnąć, wyznaczając dokładne terminy lub – w przypadku spraw czysto duszpasterskich lub dyscyplinarnych (niezwiązanych bezpośrednio z wiarą, moralnością czy dyscypliną sakramentalną) – wprowadzając domniemanie prawne, równoważne z milczącą zgodą.

Posługa Biskupa Rzymu

130. Proces synodalny pomógł na nowo spojrzeć na sposoby sprawowania posługi Biskupa Rzymu w świetle synodalności. Synodalność bowiem w sposób harmonijny łączy wymiar wspólnotowy (*wszyscy*), kolegialny (*niektórzy*) i personalny (*jeden*) każdego Kościoła lokalnego, jak i całego Kościoła. W tej perspektywie posługa Piotrowa Papieża jest nieodłączna od dynamiki synodalnej, wraz z wymiarem wspólnotowym, obejmującym cały Lud Boży, oraz kolegialnym, właściwym dla posługi biskupiej (por. CTI 64).

131. Możemy zatem zrozumieć wagę soborowego stwierdzenia, że „we wspólnocie kościelnej (*in ecclesiastica communione*) prawomocnie istnieją Kościoły partykularne, korzystające z własnych tradycji. Pozostaje przy tym nienaruszony prymat Stolicy Piotrowej, która przewodzi całemu zgromadzeniu miłości, sprawuje opiekę nad prawowitymi odrębnościami, a jednocześnie czuwa, aby nie przeszkadzały one jedności, lecz raczej jej służyły” (LG 13). Biskup Rzymu, źródło i fundament jedności Kościoła (por. LG 23), jest gwarantem synodalności: do niego należy zwoływanie Kościoła na Synod, przewodniczenie mu oraz zatwierdzenie jego wyników. Jako Następca Piotra, pełni wyjątkową rolę w strzeżeniu depozytu wiary i moralności, dbając o to, aby procesy synodalne były owocne dla jedności i świadectwa. Razem z Biskupem Rzymu, kolegium biskupów odgrywa niezastąpioną rolę w pasterskim prowadzeniu całego Kościoła (por. LG 22-23) oraz w promowaniu synodalności we wszystkich Kościołach lokalnych.

132. Jako gwarant jedności w różnorodności, Biskup Rzymu czuwa nad zachowaniem tożsamości katolickich Kościołów wschodnich, z poszanowaniem ich wiekowych tradycji teologicznych, kanonicznych, liturgicznych, duchowych i duszpasterskich. Kościoły te dysponują własnymi strukturami synodalnymi o charakterze decyzyjnym. Są nimi: Synod biskupów Kościoła patriarchalnego i arcybiskupiego większego (por. KKKW kan. 102 i nast., 152), Synod metropolitalny (por. KKKW kan. 137), Rada Hierarchów (por. KKKW kan. 155, § 1, 164 i nast.), oraz Zgromadzenia Hierarchów wielu Kościołów *sui iuris* (por. KKKW kan. 322). Jako Kościoły *sui iuris* pozostające w pełnej komunii z Biskupem Rzymu, zachowują swoją tożsamość wschodnią i swoją autonomię. W duchu synodalności warto wspólnie podjąć

refleksję nad historią, by uleczyć rany przeszłości i zgłębić sposoby realizowania komunii, obejmujące również dostosowanie relacji między katolickimi Kościołami wschodnimi a Kurią Rzymską. Relacje między Kościołem łacińskim a katolickimi Kościołami wschodnimi powinny cechować się wzajemnym dzieleniem się i ubogacaniem oraz współpracą.

133. Aby umocnić te relacje, Zgromadzenie synodalne proponuje utworzenie Rady Patriarchów, Arcybiskupów Większych i Metropolitów Katolickich Kościołów Wschodnich, której przewodniczyłby Papież. Rada ta byłaby wyrazem synodalności oraz narzędziem wspierającym komunię i dzielenie się dziedzictwem liturgicznym, teologicznym, kanonicznym i duchowym. Emigracja wielu wiernych wschodnich do regionów obrządku łacińskiego niesie ryzyko osłabienia ich tożsamości. Aby zaradzić tej sytuacji, należy wypracować środki i przepisy, które maksymalnie wzmocnią współpracę między Kościołem łacińskim a katolickimi Kościołami wschodnimi. Zgromadzenie synodalne zaleca szczery dialog i braterską współpracę między biskupami łacińskimi i wschodnimi, aby zapewnić lepszą opiekę duszpasterską wiernym wschodnim pozbawionym kapłanów swojego obrządku oraz zagwarantować, przy zachowaniu właściwej autonomii, udział biskupów wschodnich w konferencjach episkopatu. Na koniec, Zgromadzenie proponuje Ojcu Świętemu zwołanie Specjalnego Synodu, aby wspierać konsolidację i odrodzenie katolickich Kościołów wschodnich.

134. Refleksja nad wykonywaniem posługi Piotrowej w kluczu synodalnym musi być prowadzona z perspektywy „zbawiennej «decentralizacji»” (EG 16), zalecanej przez Papieża Franciszka i postulowanej przez wiele konferencji biskupów. W sformułowaniu podanym przez konstytucję apostolską *Praedicate Evangelium*, należy „pozostawić w kompetencji pasterzy rozstrzyganie, w ramach wykonywania «swojego zadania nauczycielskiego» i pasterskiego kwestii, które dobrze znają i które nie naruszają jedności doktryny, dyscypliny i komunii Kościoła, działając zawsze z tą współodpowiedzialnością, która jest owocem i wyrazem owego specyficznego *mysterium communionis*, jakim jest Kościół” (PE II, 2). W tym kierunku można podążać, przeprowadzając studium teologiczne i kanoniczne w celu określenia, które kwestie powinny być zastrzeżone dla papieża (*reservatio papalis*), a które mogą zostać przekazane biskupom w ich Kościołach lub grupach Kościołów, zgodnie z niedawnym motu proprio *Competentias quasdam decernere* (15 lutego 2022). Dokument przyznaje bowiem, że „niektóre kompetencje władzy wykonawczej Kościołów lokalnych i instytucji kościelnych w zakresie przepisów kodeksowych, mające na celu zagwarantowanie jedności dyscypliny Kościoła powszechnego” odpowiadają „eklezyjalnej dynamice komunii” (*Wstęp*). Również opracowywanie norm kanonicznych przez tych, którzy mają takie zadania i władzę, powinno być prowadzone w stylu synodalnym i dojrzewać jako owoc rozeznawania eklezyjalnego.

135. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium* określiła posługę Kurii Rzymskiej w sensie synodalnym i misyjnym, podkreślając, że „nie stoi [ona] pomiędzy papieżem a biskupami, ale raczej służy im obu, w sposób właściwy dla natury każdego z nich” (PE I, 8). Wdrażanie konstytucji powinno sprzyjać większej współpracy między dykasteriami i zachęcać do słuchania Kościołów lokalnych. Zachęca się dykasterie, aby przed opublikowaniem ważnych dokumentów normatywnych przeprowadziły konsultacje z konferencjami biskupów i odpowiednimi organami katolickich Kościołów wschodnich. W logice przejrzystości i odpowiedzialności, nakreślonej powyżej, można byłoby rozważyć formy okresowej ewaluacji pracy Kurii. Ewaluacja taka, z perspektywy synodalno-misyjnej, mogłaby

również dotyczyć przedstawicieli papieskich. Wizyty *ad limina Apostolorum* stanowią kulminacyjny moment w relacjach pasterzy Kościołów lokalnych z Biskupem Rzymu oraz jego najbliższymi współpracownikami w Kurii Rzymskiej. Wielu biskupów wyraża pragnienie, aby zrewidować sposób ich przeprowadzania, tak aby stawały się one coraz bardziej okazją do otwartej wymiany i wzajemnego słuchania. Dla dobra Kościoła ważne jest wspieranie wzajemnego poznania i więzi komunii między członkami Kolegium Kardynalskiego, uwzględniając różnorodność ich pochodzenia i kultur. Synodalność powinna inspirować ich współpracę z posługą Piotrową oraz ich kolegialne rozeznawanie w trakcie konsystorzów zwyczajnych i nadzwyczajnych.

136. Wśród miejsc praktykowania synodalności i kolegialności na poziomie całego Kościoła z pewnością wyróżnia się Synod Biskupów, który konstytucja apostolska *Episcopalis communio* przekształciła z jednorazowego wydarzenia w proces eklesjalny. Synod został ustanowiony przez św. Pawła VI jako zgromadzenie biskupów, zwoływane, aby wspierać Następcę Piotra w trosce o cały Kościół poprzez doradztwo. W obecnej formie, podzielony na etapy, jest wyrazem i narzędziem konstytutywnej relacji między całym Ludem Bożym, Kolegium Biskupów i Papieżem. Cały święty Lud Boży, biskupi, odpowiedzialni za poszczególne części oraz Biskup Rzymu w pełni uczestniczą w procesie synodalnym, każdy zgodnie ze swoją funkcją. Uczestnictwo to przejawia się w zgromadzeniu synodalnym wokół papieża, które poprzez swój skład ukazuje katolickość Kościoła. W szczególności, jak wyjaśnił Papież Franciszek, skład tego XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego jest „czymś więcej niż faktem przypadkowym. Wyraża on sposób sprawowania posługi biskupiej, który jest zgodny z żywą Tradycją Kościołów i nauczaniem Soboru Watykańskiego II” (*Przemówienie Ojca świętego Franciszka, Pierwsza Kongregacja Generalna Drugiej Sesji Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, 2 października 2024). Synod Biskupów, zachowując swój episkopalny charakter, dostrzegł i nadal będzie dostrzegał w uczestnictwie innych członków Ludu Bożego „formę, jaką sprawowanie władzy biskupiej ma przyjąć w Kościele, świadomym tego, że jest konstytutywnie relacyjny, a zatem synodalny” (*tamże*) dla misji. W pogłębianiu tożsamości Synodu Biskupów istotne jest, aby połączenie między zaangażowaniem wszystkich (świętego Ludu Bożego), posługą niektórych (Kolegium Biskupów) i przewodnictwem jednego (Następcy Piotra) pojawiło się i było konkretnie realizowane w procesie synodalnym i na zgromadzeniach.

137. Jednym z ważniejszych owoców Synodu 2021-2024 jest wzmożone zaangażowanie ekumeniczne. Potrzeba znalezienia „takiej formy sprawowania prymatu, która [...] byłaby otwarta na nową sytuację” (UUS 95) stanowi fundamentalne wyzwanie zarówno dla misyjnego Kościoła synodalnego, jak i dla jedności chrześcijan. Synod z zadowoleniem przyjmuje niedawną publikację Dykasterii ds. Popierania Jedności Chrześcijan *Biskup Rzymu. Prymat i synodalność w dialogach ekumenicznych i w odpowiedziach na encyklikę ‘Ut unum sint’*, która przedstawia punkty do dalszego rozważenia. Dokument pokazuje, że promowanie jedności chrześcijan jest istotnym aspektem posługi Biskupa Rzymu, a droga ekumeniczna pozwoliła na głębsze zrozumienie tego wymiaru. Zawarte w nim konkretne propozycje dotyczą reinterpretacji lub oficjalnego komentarza do dogmatycznych definicji Soboru Watykańskiego I na temat prymatu. Wskazują również na potrzebę wyraźniejszego rozróżnienia zakresów odpowiedzialności papieża, promowania synodalności oraz poszukiwania modelu jedności opartego na eklezjologii komunii. Te wskazania otwierają obiecujące perspektywy dla drogi

ekumenicznej. Zgromadzenie synodalne wyraża nadzieję, że dokument ten posłuży za podstawę do dalszych przemyśleń wraz z innymi chrześcijanami, „wyraźnie razem”, na temat sprawowania posługi jedności Biskupa Rzymu jako „uznawanej przez jednych i drugich posługi miłości” (UUS 95).

138. Bogactwo, jakie wnosi udział w Zgromadzeniu Synodalnym Braci Delegatów, pochodzących z innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich, zachęca nas do poświęcenia większej uwagi praktykom synodalnym naszych ekumenicznych partnerów, zarówno ze Wschodu, jak i Zachodu. Dialog ekumeniczny ma fundamentalne znaczenie dla pogłębienia rozumienia synodalności i jedności Kościoła. Skłania nas, by wyobrażać sobie ekumeniczne praktyki synodalne, obejmujące nawet takie formy konsultacji i rozeznania w kwestiach wspólnych i naglących, jak zwołanie ekumenicznego synodu na temat ewangelizacji. Dialog ten zachęca nas również do wzajemnej odpowiedzialności za to, kim jesteśmy, co czynimy i czego nauczamy. U podstaw tej możliwości leży fakt, że jesteśmy zjednoczeni w jednym chrzcie, z którego wypływa tożsamość Ludu Bożego oraz moc komunii, uczestnictwa i misji.

139. W Roku Jubileuszowym 2025 przypada także rocznica pierwszego Soboru Powszechnego, podczas którego w sposób synodalny wypracowano Symbol Wiary jednoczący wszystkich chrześcijan. Przygotowania i wspólne uczczenie 1700. rocznicy Soboru Nicejskiego powinny być okazją do wspólnego pogłębiania i wyznawania wiary chrystologicznej oraz wprowadzania form synodalności wśród chrześcijan wszystkich tradycji. To również możliwość podejmowania odważnych inicjatyw na rzecz ustalenia wspólnej daty Wielkanocy, byśmy mogli świętować zmartwychwstanie Pana tego samego dnia, co stanie się opatrnościowo w 2025 roku, nadając większą siłę misyjną głoszeniu Tego, który jest życiem i zbawieniem całego świata.